

SXEDIO.GJ6

28.7.1954: ΕΝΤΟΝΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΤΗ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗ ΒΟΥΛΗ ΓΙΑ ΤΟ ΟΧΙ ΤΟΥ ΧΕΝΡΙ ΧΟΠΚΙΝΣΟΝ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑΣ ΟΤΙ Η ΚΥΠΡΟΣ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΔΑΦΩΝ ΠΟΥ ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΘΑ ΑΠΟΚΤΗΣΟΥΝ ΠΛΗΡΗ ΑΝΕΑΡΤΗΣΙΑ

Μετά τις ανακοινώσεις από μέρους του βρετανού υφυπουργού Χένρι Χόπκινσον για τα μελλοντικά σχέδια της Βρετανίας για προσφορά συντάγματος στους Κυπρίους ακολούθησε μακρά συζήτηση που χαρακτηρήστηκε δραματική.

Μόλις τέλειωσε τις ανακοινώσεις του ο Χόπκινσον, παρόμοιες των οποίων είχε προβεί και ο συνάδελφος του υφυπουργός στη Βουλή των Λόρδων το λόγο πήρε ο τέως υφυπουργός Αποικιών της εργατικής κυβέρνησης Τζέιμς Γκρίφφιθς που ρώτησε τον Χόπκινσον (Ντοκουμέντα και σχόλια του τύπου στο κυπριακό ζήτημα, τμήμα τύπου Πληροφοριών, Αθήνα **1954**):

ΓΡΙΦΦΙΘΣ: Ο υφυπουργός προέβη σε πολύ σημαντική ανακοίνωση και οι έντιμοι φίλοι μου και σεις του τι είπε. Διατηρώ τα δικαιώματά μας σχετικά, θα ήθελα όμως να υποβάλω μερικές ερωτήσεις.

ΠΡΩΤΟ: Έχουν γίνει οποιεσδήποτε διαβουλεύσεις τις τελευταίες βδομάδες μεταξύ του νέου Κυβερνήτη και των υπευθύνων μελών στην Κύπρο;

ΔΕΥΤΕΡΟ: Λαμβάνει η Κυβέρνηση πλήρως υπόψη την πιθανότητα ότι αυτό το βήμα να καταστεί μάταιο με μπουκοτάρισμα στην Κύπρο και έχει αυτή η πολιτική αποφασισθεί λαμβανομένης υπόψη αυτής της πιθανότητας;

ΤΡΙΤΟ: Στις λεπτομέρειες του συντάγματος, δεν μπορώ τώρα εκ του προχείρου να προβώ σε σύγκριση πως οι νέες προτάσεις συγκρίνονται με το σύνταγμα του **1948**.

ΤΕΤΑΡΤΟ: Τέλος -που είναι σημαντικό- αυτά τα βήματα λαμβάνονται έχοντας πλήρως υπόψη ότι τελικά θα οδηγήσουν σε καθεστώς πλήρους κυριαρχίας

που σημαίνει ότι όταν αυτό το κεθεστώς επιτευχθεί η Κύπρος θα έχει το δικαίωμα να αποφασίσει για το δικό της μέλλον;

ΧΟΠΚΙΝΣΟΝ: Ο έντιμος κύριος υπέβαλε τέσσερις ερωτήσεις

Πρώτα ρώτησε κατά πόσο έχουν γίνει οποιεσδήποτε διαβουλεύσεις με τους υπευθύνους ηγέτες στην Κύπρο, Βεβαίως ο νέος Κυβερνήτης, που βρίσκεται εκεί για έξη μήνες περίπου παίρνει οποιοδήποτε βήμα για να πληροφορηθεί τις απόψεις όλων των πλευρών της αποικίας, αλλά δεν υπήρξαν διαβουλεύσεις με τους ηγέτες των δύο κυρίως πολιτικών κομμάτων, των Εθνικιστών και των Κομμουνιστών, και ούτε το ένα ούτε το άλλο ήθελε μέχρι στιγμής να λειτουργήσει το Σύνταγμα του **1948**, ένα θέμα που παρέμεινε ανοικτό γι' αυτούς.

Όσο αφορά το δεύτερο σημείο, βεβαίως πάντοτε υπήρχε η πιθανότητα μοϊκοταρίσματος οποιουδήποτε νέου συντάγματος, αλλά πρέπει να ελπίζουμε ότι αρκετοί άνθρωποι καλής θέλησης και με μετριοπαθείς απόψεις θα έλθουν και θα λάβουν μέρος στο νέο σύνταγμα, τόσο σαν κατανομαζόμενα μέλη όσο και σαν εκλεγμένα μέλη και αυτό στην πορεία των πραγμάτων, θα οδηγήσει σε περαιτέρω συνεργασία από τα πολιτικά κόμματα.

Ο έντιμος κύριος με ρώτησε για μερικές λεπτομέρειες αναφορικά με το νέο σύνταγμα. Δεν μπορώ να του τις δώσω διότι δεν έχουν ακόμα διευθετηθεί, δεν μπορώ να προχωρήσω περισσότερο από ό,τι είπα, εκτός του ότι θα υπάρχει πρόνοια για εκλεγμένα μέλη, το σύνταγμα του **1948** ως θα ενθυμείται ο έντιμος κύριος πρόβλεπε ακριβώς το αντίθετο και υπήρχε πλειοψηφία εκλεγμένων εν αντιθέσει με τα επίσημα διορισμένα μέλη.

Το τελευταίο και πλέον σημαντικό θέμα, το οποίο ο έντιμος κύριος μου υπέβαλε είναι κατά πόσον στην πορεία των πραγμάτων αυτό θα οδηγήσει σε αυτοκυβέρνηση- νομίζω ότι το έχει ονομάσει καθεστώς κυριαρχίας- και το δικαίωμα της εξόδου από την Κοινοπολιτεία, βεβαίως αυτό αποτελεί το πρώτο βήμα

στην αυτοκυβέρνηση και εξαρτάται κατά πόσο το νέο σχέδιο θα λειτουργήσει από τα κόμματα στην Κύπρο, ως προς το πόσο γρήγορα θα προχωρήσουμε στο δρόμο αυτό, ταυτόχρονα η δήλωση μου έχει καταστήσει σαφές ότι δεν μπορεί να υπάρξει θέμα οποιασδήποτε αλλαγής της κυριαρχίας στην Κύπρο (μέλη της Βουλής) κανένα θέμα αλλαγής της κυριαρχίας. Αυτό, ως εκ τούτου θα ενεργήσει σαν περιορισμός στην εισήγηση την οποία ο έντιμος κύριος έθεσε στην τελευταία του ερώτηση.

ΓΚΡΙΦΦΙΘΣ: Μια και δεν έχω τις λεπτομέρειες του συντάγματος του **1948** μπροστά μου, δεν ξέρω αν τις έχει ο έντιμος κύριος, του υποβάλλω την ερώτηση για σύγκριση: Εχω σχηματίσει την εντύπωση από την απάντησή του, ότι υπάρχει μια σημαντική διαφορά, δηλαδή ότι ενώ προηγουμένως προβλεπόταν εκλεγμένη πλειοψηφία, τώρα δεν θα υπάρχει. Μπορούμε να ρωτήσουμε τι έκαμε την κυβέρνηση να προβεί στη σημαντική αυτή αλλαγή;

Είναι διακηρυγμένη πολιτική και των δυο πλευρών της Βουλής και όλης της Βουλής, ότι πολιτική μας στις παροικίες είναι να τις καθοδηγούμε και να τις βοηθήσουμε σταδιακά προς την αυτοκυβέρνηση εντός της Κοινοπολιτείας και πάντοτε έχουμε διακηρύξει ότι η αυτοκυβέρνηση εντός της Κοινοπολιτείας θα φθάσει στο στάδιο εκείνο, όπου θα καταστούν μέσα στο πνεύμα του Καταστατικού Χάρτου του Γουέστμινστερ, ανεξαρτήτως και εξουσιοδοτημένες σ' αυτό το στάδιο να αποφασίσουν για τις μελλοντικές σχέσεις τους μέσα στην Κοινοπολιτεία. Να αντιληφθούμε τώρα όσον αφορά την Κπρο δεν προτείνεται όπως αυτή η συνταγματική εξέλιξη πάρει την φυσική πορεία, η οποία έχει εφαρμοσθεί σε άλλες θέσεις, σύμφωνα με την πολιτική αυτού του σώματος;

ΧΟΠΚΙΝΣΟΝ: Ο λόγος για τον οποίον η κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας θέτει αναθεωρημένες προτάσεις για ένα Σύνταγμα είναι ότι όταν το Σύνταγμα του **1948** είχε χαραχθεί και προσφέρθηκε στην Συμβουλευτική Συνέλευση, η πλήρης συνεργασία των κυρίως κομμάτων προβλεπόταν, αλλά αυτήν η

συνεργασία δεν επιτεύχθηκε και δεν ήταν πρόθυμοι να εργαστούν για την λειτουργία του συστήματος του **1948**. Με άλλα λόγια ορισμένοι πολιτικοί ηγέτες στην Κύπρο έδειξαν ότι δεν θα επιτυγχάνετο η απαιτούμενη συνεργασία για την εφαρμογή αυτού του συντάγματος κι έτσι το Σύνταγμα δεν θα λειτουργούσε, έτσι προτείνουμε ένα σύνταγμα το οποίο πιστεύουμε ότι θα λειτουργήσει.

Αναφορικά με το δεύτερο σκέλος της ερωτήσεως πάντοτε γινόταν αντιληπτό και συμφωνήθηκε ότι υπάρχουν ορισμένα εδάφη στην Κοινοπολιτεία, τα οποία λόγω των ιδιαζουσών συνθηκών τους ποτέ δεν μπορούν να αναμένουν να καταστούν πλήρως ανεξάρτητα (Μέλη της Βουλής Ω...Ω...). Νομίζω ότι ο έντιμος κύριος θα συμφωνεί ότι υπάρχουν ορισμένα εδάφη τα οποία δεν πρέπει να αναμένεται να καταστούν τέτοια, δεν προχωρώ τόσο πολύ αυτό το απόγευμα, αλλά έχω δηλώσει ότι το θέμα της ακυρώσεως της βρετανικής κυριαρχίας δεν μπορεί να εγείρεται και η Βρετανική Κυριαρχία θα εξακολουθήσει να παραμένει.

ΓΚΡΙΦΦΙΘΣ: Ο υπουργός γνωρίζει, όπως γνωρίζουμε και μεις, ότι υπάρχουν μερικά εδάφη στις Αποικίες στα οποία σε κάθε δεοδμένη στιγμή, όπως μπορεί να προβλεφθεί, η χορήγηση καθεστώτος κυριαρχίας θα ήτο ασήμαντη, λόγω των περιστάσεων τους, αλλά το τι λέγει είναι διαφορετικό. Εάν κατάλαβα ορθά τα όσα είπε, λέγει ότι η Κύπρος δεν σκοπεύεται, στο κατάλληλο στάδιο, στην εξέλιξη της, να αποκτήσει καθεστώς κυριαρχίας με όλα τα δικαιώματα που συνεπάγονται, όχι διότι δεν είναι ικανή να το πράξει, αλλά σαν θέμα πολιτικής, είναι αυτό που έχει αποφασίσει η Κυβέρνηση;

ΧΟΠΚΙΝΣΟΝ: Δεν νομίζω ότι μπορώ να προσθέσω στα όσα έχω αναφέρει πάνω στο σημείο αυτό.

Σ. ΝΤΑΙΗΒΙΣ: Ο υπουργός έχει χρησιμοποιήσει αυτά τα λόγια στη δήλωση του, ότι αυτό αποτελεί το πρώτο βήμα στο δρόμο προς την συνταγματική εξέλιξη. Είναι δίκαιο να γνωρίζουμε επακριβώς τι εννοεί με

αυτό. Μήπως πραγματικά εννοεί ότι θα είναι ένα μακρύ βήμα ή ένα λεπτό βήμα, ότι αυτό θα οδηγήσει σε αυτοκυβέρνηση του λαού της ΚΗπρου; Εάν δεν το εννοεί, τετε ποια σημασία δίνει ο ίδιος ή η Κυβέρνηση στα λόγια που χρησιμοποίησε ο πρωθυπουργός και ο Πρόεδρος των ΗΠΑ πρόσφατα αναφορικά με την αυτοκυβέρνηση των λαών;

ΧΟΠΚΙΝΣΟΝ: Κατέστησα απολύτως σαφές ότι αυτό αποτελεί το πρώτο βήμα προς την αυτοκυβέρνηση, αλλά εξαρτάται από τον τρόπο που λειτουργεί από τον λαό της Κύπρου, ως προς το πόσον γρήγορα θα μπορέσουμε να κινηθούμε σ' αυτό το μονοπάτι. Επίσης έχω πει ότι το θέμα της κυριαρχίας δεν εγείρεται. Αναφορικά με τη διακήρυξη που έγινε από τον έντιμο φίλο μου Πρωθυπουργό και τον Πρόεδρο των ΗΠΑ τελευταία (αυτός) κατέστησε εντελώς σαφές στην δήλωση ότι η ανεξαρτησία θα δίδεται σε εκείνους τους λαούς που επιθυμούν και είναι ικανοί να διατηρήσουν την ύπαρξη της ανεξαρτησίας. Εκείνο που προτίνεται αναφορικά με την Κύπρο συμφωνεί πλήρως με την πρόνοια.

ΑΛΠΟΤ: Μπορώ να ερωτήσω τον έντιμο φίλο κατά πόσον είναι ικανοποιημένος ότι στο νέο σύνταγμα θα υπάρξουν ικανές διασφαλίσεις για την παρεμπόδιση της ανατροπής του από τις μειονότητες των κομμουνιστών εν ονόματι ενός κομμουνιστικού καθεστώτος στη χώρα αυτή;

ΧΟΠΚΙΝΣΟΝ: Αυτός είναι σίγουρα ο σκοπός μας. Βεβαίως υπάρχει ένα κομμουνιστικό κόμμα στην Κύπρο και είναι ίσως το μεγαλύτερο και το πλέον οργανωμένο. Ενώ θέλουμε να εγκαθιδρύσουμε νομοθεσία, είναι σίγουρο, ότι δεν είναι προς συμφέρον οπουδήποτε να ενεργήσουμε με τέτοιο τρόπο, ώστε να ελέγχεται από τους κομμουνιστές. Οπως έχουμε καταστήσει σαφές στη Βρετανική Γουϊάνα δεν είμαστε έτοιμοι να ανεχθούμε την εγκαθίδρυση κομμουνιστικού καθεστώτος στις βρετανικές αποικίες.

ΜΠΕΒΑΝ: Πρώτα θα ήθελα να εκφράσω την εκτίμησή μου γιατί είχαμε μια σωστή και εκτεταμένη σημαντική

δήλωση αυτήν που έγινε ενώπιον μας.

Την δήλωση θα φέρουν βαρέως οι Κύπριοι. Ακολουθεί στενά τα όσα έχει ανακοινώσει ο υπουργός Εξωτερικών. Αφήνουμε την Αίγυπτο απ' ευθείας σαν συνέπεια του γεγονότος ότι δεν μας θέλουν εκεί και γιατί δεν μπορούμε να μείνουμε ανάμεσα σε εχθρικό πληθυσμό. Εχουμε εγκαθιδρύσει την διοίκηση της Μέσης Ανατολής στο μέσον ενός εχθρικού λαού, που έγινε περισσότερο εχθρικός από την ασυνήθη και ευτυχή γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε αυτό το απόγευμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΒΟΥΛΗΣ: Θέμα τάξεως. Ο έντιμος κύριος πρέπει να υποβάλει ερώτηση.

ΜΠΕΒΑΝ: Υποβάλλω σωρεία ερωτήσεων Κύριε, δεν είναι γεγονός ότι όταν προέβη στη δήλωση του ο έντιμος κύριος, συγκρούστηκε πλήρως με τον εαυτό του, διότι πάντοτε γινόταν αντιληπτό ότι η αυτοδιάθεση...

ΑΛΠΟΤ: Θέμα τάξεως, εν όψει της προηγούμενης απόφασης σας κύριε Πρόεδρε, πάνω σε προηγούμενο θέμα, ο έντιμος κύριος ευρίσκεται εκτός τάξεως όταν προβαίνει σε μακρές ανακοινώσεις, οι οποίες εν πάση περιπτώσει είναι πολύ ανακριβείς και παραπλανητικές;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΒΟΥΛΗΣ: Είμαι υποχρεωμένος προς ενίσχυση του εντίμου κυρίου...

ΜΠΕΒΑΝ: Δεν είναι γεγονός ότι εκτός αν το θέμα ξεκαθαρίσει σήμερα, ότι θα υπάρξουν άμεσες αντιδράσεις στην Κύπρο; Αυτό είναι που ρωτώ πως ο έντιμος κύριος εκφράζει τον καταστατικό χάρτη του Γουέστμινστερ, εκτός από το δικαίωμα να συμβάλλουν ή όχι την Κοινοπολιτεία. Αυτό είναι ακριβώς το πώς η κυριαρχία σημαίνει.

Δεν είναι, ως εκ τούτου, το γεγονός ότι εάν στην Κύπρο δεν επιτραπεί σε οποιοδήποτε χρόνο πλήρως κυριαρχία ότι αυτό αποτελεί άρνηση πλήρους αυτοκυβέρνησης στην Κύπρο; Πώς ως εκ τούτου, ο έντιμος κύριος, συμβιβάζει όλα αυτά τα θέματα και δεν αποτελεί αυτό ατυχή δήλωση που γίνεται αυτή τη στιγμή;

ΧΟΠΚΙΝΣΟΝ: Εχω καταστήσει εντελώς σαφές στην αρχική μου απάντηση, ότι όσον αφορά το ιδιαίτερο αυτό έδαφος, το θέμα της κυριαρχίας δεν εγείρεται. Επίσης είπα σε απάντηση στο έντιμο μέλος του Λιάνελλι (Γκρίφιθς) ακριβώς τώρα, ότι όλοι συμφωνούμε ότι ορισμένα εδάφη πρέπει να αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερους τρόπους και δεν είναι δυνατό να συμπεριφερόμαστε σε κάθε βρετανική αποικία ακριβώς το ίδιο.

Αναφερόμενος στις αιγυπτιακές διαπραγματεύσεις κι' ο έντιμος κύριος φαίνεται ότι ξεχνά ότι η Κύπρος είναι βρετανικό έδαφος, ενώ η θέση έναντι της Αιγύπτου είναι ότι ασχολούμαστε με την παρουσία δυνάμεως εκεί, σύμφωνα με δικαιώματα συμφωνίας. Δεν βλέπω οποιοδήποτε λόγο να αναμένονται οποιοδήποτε δυσκολίες στην Κύπρο σαν αποτέλεσμα της δηλώσεως και θάθελα να προσθέσω μόνο ότι είναι η θέση της κυβέρνησης της Αυτής Μεγαλειότητας, ότι τίποτε λιγότερο από τη συνέχιση της κυριαρχίας πάνω στη νήσο αυτή θα καταστήσει τη Βρετανία ικανή να εκτελέσει τις στρατηγικές υποχρεώσεις της στην Ευρώπη, τη Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή.

Ακολούθησε το θέμα τάξης και στη συνέχεια ο Γκρίφιθς ρώτησε τον Χόπκινσον:

ΓΚΡΙΦΦΙΘΣ: Μπορεί (ο Χένρι Χόπκινσον) να μας πει πότε προτείνεται να εισαχθεί το νέο Σύνταγμα;

ΧΟΠΚΙΝΣΟΝ: Αυτές οι διπραγματεύσεις και συνομιλίες θα χρειασθούν χρόνο και η δική μου εντύπωση είναι ότι θα χρειασθούν ορισμένοι μήνες πριν εισαχθεί το νέο σύνταγμα. Αλλά ο Κυβερνήτης θα στρωθεί στη δουλειά και θα αρχίσει τα σχέδια του αμέσως. Θα προχωρήσει κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, φοβούμαι ότι δεν μπορώ να δώσω οριστική ημερομηνία.

ΓΚΡΙΦΦΙΘΣ: Μπορούμε να έχουμε τη διαβεβαίωση του υπουργού ότι κανένα αμετάκλητο βήμα δεν θα ληφθεί στο θέμα αυτό πριν η Βουλή επαναλάβει τις εργασίες της τον Οκτώβρη;

ΧΟΠΚΙΝΣΟΝ: Βεβαίως μπορώ να δώσω αυτή τη διαβεβαίωση, αλλά στο μεταξύ, δεν θα ήθελα να καταστούν οι εργασίες, το νέο σύνταγμα θα καταρτισθεί και ελπίζω ότι θα είμαστε σε θέση να το θέσουμε μπροστά στο Σώμα όταν επανασυγκληθεί η Βουλή.

Ακολούθησε μακρά συζήτηση και ο Χόπκινσον παρακολουθούσε χωρίς να επεμβαίνει παρά μόνον σαν ηγέρθη το θέμα του "Ουδέποτε" που είχε αναφερθή ο ίδιος, οπότε παρενέβη.

ΣΙΤΝΕΙ ΣΙΛΒΕΡΜΑΝ: Δεν έχει θέσει δύο περιορισμούς ο έντιμος κύριος (Χόπκινσον); Είναι αλήθεια ότι είπε ότι λαμβάνει το πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση της αυτοκυβέρνησης, αλλά δεν το κατέστησε σαφές ότι ουδέποτε θα υπάρξει ένα τελευταίο βήμα, ότι δεν θα υπάρξει οποιαδήποτε αλλαγή στην κυριαρχία και ότι αυτή θα είναι δική μας για πάντα; Δεν έχει επίσης δηλώσει ότι εάν συμβεί ποτέ, που το απαγορεύει ο Θεός, η πλειοψηφία του λαού της Κύπρου, θα είναι κομμουνιστές, θα επέμβουμε διά της βίας για να τους παρεμποδίσουμε από του να έχουν την Κυβέρνηση της επιθυμίας τους;

ΜΑΚΦΕΡΣΟΝ: Ο έντιμος φίλος, βεβαίως, ποτέ δεν είπε κάτι τέτοιο. Ποτέ δεν άκουσα να χρησιμοποιείται η λέξη βία.

ΧΟΠΚΙΝΟΝ: Είπα, πρώτα, απ' όλα ότι αυτό αποτελεί το πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση της αυτοκυβέρνησης, η οποία ελπίζουμε ότι θα προχωρήσει με τη συνεργασία του λαού της Κύπρου. Ρωτήθηκα για την κυριαρχία και είπα ότι αυτό ήταν ένα θέμα, το οποίο δεν μελετούμε. Είπα ότι υπάρχουν ορισμένα εδαφών, στα οποία το θέμα του ακριβούς βαθμού της ανεξαρτησίας, την οποία η αποικία θα επιτύχει, θα εξαρτηθεί από τις περιστάσεις (ένα μέλος: Η Μάλτα)... Μάλτα είναι ένα έδαφος με σχεδόν τον ίδιον πληθυσμόν και η οποία δεν αποτελεί έδαφος που θα μπορούσε να αποκτήσει αυτοκυβέρνηση.

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εάν ο έντιμος κύριος προβεί σε ομιλία τώρα δεν θα μπορεί να μιλήσει στη

δεύτερη ανάγνωση του άλλου νομοσχεδίου.

ΧΟΠΚΙΝΣΟΝ: Ρωτήθηκα κύριε αναπληρωτή Πρόεδρε, με την άδεια σας, και θάθελα να απαντήσω. Ρωτήθηκα για το θέμα της εγκαθίδρυσης κομμουνιστικού καθεστώτος. Επαέλαβα εκείνο που λέχθηκε κατά τα γεγονότα της Βρετανικής Γουϊάνας το περασμένο Φθινόπωρο, ότι ένα κομμουνιστικό καθεστώς δεν θα γίνει ανεκτό, διότι αποτελεί άρνηση της ανεξαρτησίας και της αυτοκυβέρνησης".

Στη συνέχεια στη συζήτηση μπήκε ο επίσης υφυπουργός αποικιών Ολιβερ Λυττελτον. Την πρόκληση στον Λύττελτον έκαμε ο βουλευτής Γκρόσμαν που επέκρινε την αγγλική Κυβέρνηση λέγοντας ότι με τις ανακοινώσεις που είχαν γίνει, ήταν σαν να λεγόταν στους κυπρίους ότι ουδέποτε και υπό οποιαδήποτε περίπτωση δεν θα τους επιτρεπόταν να αποκτήσουν την ανεξαρτησία τους.

Πρόσθεσε:

"Εγώ λέγω ότι αν είναι σωστό πράγμα να εγκαταλείψουμε την Αίγυπτο και είναι, τότε είναι σωστό πράγμα να εγκαταλείψουμε και την Κύπρο και να το πράξουμε στον κατάλληλο χρόνο. Αυτό είναι το σημείο που θέτουμε ενώπιον της Βουλής και θέλουμε να ακούσουμε από τον Υφυπουργό Αποικιών τι έχει να πει γι' αυτό. Ίσως να πει κάτι λιγότερο αποκρουστικό και υποκριτικό από εκείνο που ακούστηκε προηγουμένως από τον πρώην επίσημο του Φόρεϊν Οφφισ. Οι Κύπριοι θα αντιληφθούν τι εννοεί με τα όσα ακούστηκαν από αυτόν σήμερα. Θα προκαλέσει την αντίσταση τους. Θα καταστήσει άχρηστη τη βάση και θα κάμει την Κυβέρνηση να φαίνεται ακόμα περισσότερο γελοία από ότι φαίνεται αυτό το απόγευμα (...)

ΛΙΤΤΕΛΤΟΝ: Δεν σκόπευα να επέμβω στο θέμα της Κύπρου εκτός για ένα λόγο, ότι αυτό μπορεί να αποτελεί την τελευταία ευκαιρία που έχω την τιμή να προσφωνήσω το σώμα. Δεν έχω αμφιβολία ότι αυτό θα δώσει μεγάλη ικανοποίηση σε όρισμένα έντιμα μέλη της αντιπολίτευσης. Αλλά τώρα, αφού ακούσαμε τα εντελώς ανεύθυνα και επικίνδυνα που λέχθηκαν από το

έντιμο μέλος του Κέντρου (κ. Γκρόσμαν) το θεωρώ απαραίτητο να πω λίγα λόγια πάνω στο θέμα. Ολοι αντιλαμβανόμαστε την πολιτική του εντίμου μέλους. Διαφαίνεται μέσα από τις παρατηρήσεις του. Είπε "εάν είμουν πολίτης οποιασδήποτε χώρας που αποτελούσε βρετανική εξάρτηση ή όχι, ποτέ δεν θα επέτρεπε την ύπαρξη βρετανικής βάσης εκεί. Αυτά έχει πει ακριβώς και εννοεί "προτιμώ να κινδυνεύω να καταστώ δούλος παρά να επιτρέψω στο λαό της Βρετανικής Αυτοκρατορίας να εγκαθίσταται στην χώρα μου."

(...) Ας εξετάσουμε το θέμα της ασφάλειας της Ανατολικής Μεσογείου. Οότε ένας ομιλητής της Αντιπολίτευσης δεν έχει κάμει αναφορά στην Τουρκία κατά την διάρκεια των παρατηρήσεων του το έντιμο μέλος του Κόβεντρι που γνωρίζει τόσα πολλά για τη Μέση Ανατολή...

ΓΚΡΟΣΣΜΑΝ: Βεβαίως έχω αναφέρει την Τουρκία.

ΛΙΤΤΕΛΤΟΝ: Μόνο από ιστορικής απόψεως. Θέλω να αναφερθώ σ' αυτό στην παρούσα κατάσταση. Γνωρίζουν τα έντιμα μέλη της αντιπολίτευσης τη θέση που κατέχει η Τουρκία στα αμυντικά σχέδια του ΝΑΤΟ;

Γνωρίζουν ότι το **18%** του πληθυσμού της Κύπρου είναι τουρκόφωνοι; Δεν είναι θέμα που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στα γεγονότα αυτά; Δεν έχουν αναφερθεί (μέλη της Βουλής: Ναι) όταν ήμουν στην Βουλή. Απλώς εγείρω το θέμα, ότι οποιαδήποτε αναφορά στην ένωση, θα έχει σοβαρότατες επιπτώσεις στις απόψεις των Τούρκων. Αξίζει να αναφερθεί το σημείο, ότι **18%** του πληθυσμού της Κύπρου είναι Τουρκόφωνοι, αλλά δεν ηγέρθη το θέμα αυτό από κανένα.

ΜΑΛΛΑΛΙΕ: Ο έντιμος κύριος έχει πει ότι το γεγονός ότι **18%** του πληθυσμού της Κύπρου μιλούν Τουρκικά δεν έχει αναφερθεί, αλλά δεν είναι σωστό. Αναφέρθηκα στο θέμα αυτό επί μακρόν. Εχουν γίνει οποιεσδήποτε προτάσεις εκ μέρους της Τουρκίας πάνω στο θέμα; Εάν ναι, ποιες;

ΛΥΤΤΕΛΤΟΝ: Εχω πει ότι στις διευθετήσεις στα σχέδια άμυνας της ανατολικής Μεσογείου, η τουρκική

άποψη και η αλληλεγγύη της Τουρκίας είναι πρώτιστης σημασίας. Το σημείο αυτό δεν ετέθη ενώ βρισκόμουν στη συνεδρία αυτή του σώματος, και έχω ακούσει την ομιλία του εντίμου μέλους του Μπριγκ (Μαλλάλιε) πλήρως. Έχει μεταφερθεί απλώς στο γεγονός ότι το **18%** των Κυπρίων μιλούν Τουρκικά.

Η ασφάλεια της ανατολικής Μεσογείου απαιτεί όπως διατηρήσουμε την κυριαρχία δυνάμεως στην Κύπρο. Αυτό αποτελεί την άποψη ειδικών. Ορισμένα μέλη της αντιπολίτευσης έχουν εκφράσει την άποψη ότι θα είμαστε πιο ασφαλείς εάν επιτρέψουμε σε μια χώρα να προσεταρισθεί μια άλλη ξένη δύναμη και στη συνέχεια να εγκαθιδρύσουμε βάση εκεί. Αυτό αποτελεί σοβαρό θέμα τακτικής. Ένα μεγάλο μέρος της άποψης για την τακτική αυτή του εντίμου μέλους του Κόβεντρι έχει αφιερωθεί στη σύγκριση μεταξύ της κατάστασης στην Αύγυπτο και της Κύπρου, αλλά αυτό είναι εξ ολοκλήρου αντίθετο με τη συζήτηση αυτή, δεν θα υπάρχει επιστροφή κατά την άποψη των ειδικών, σ' αυτό το θέμα.

Πιστεύω ότι το έντιμο μέλος του Μάλντον (Ντρίμπεργκ) όταν δεν ήμουν στη συνεδρία, είπε: Η συζήτηση για αυτοκυβέρνηση στην Κύπρο είναι υποκρισία. Γνωρίζει ότι "σε πολλά σημεία των βρετανικών Αποικιών υπάρχει μεγάλης έκτασης αυτοκυβέρνηση, ενώ ο Κυβερνήτης και κατά συνέπεια η Κυβέρνηση της Αυτής Μεγαλειότητας, διατηρεί ορισμένες εξουσίες σχετικά με τις εξωτερικές και τις αμυντικές υποθέσεις.

Εν τούτοις παρά την επιθυμία που δυνατό να υπάρχει, κατά την άποψη όλων, δεν είναι δυνατό στο παρόν στάδιο της διεθνούς κατάστασης να δοθεί στη Κύπρο πλήρης έλεγχος στις εξωτερικές και αμυντικές σχέσεις της, παρά εκείνου που θα είναι δυνατό να γίνει αυτή τη στιγμή και να πούμε ότι οι εξωτερικές και αμυντικές υποθέσεις της Κύπρου είναι θέματα της ελληνικής Κυβέρνησης.

ΝΤΡΙΜΠΕΡΓΚ: Ο έντιμος κύριος χρησιμοποίησε τις φράσεις "στο παρόν στάδιο" και "αυτή τη στιγμή". Πιθανόν να υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των

απόψεων του και μεταξύ των απόψεων του υφυπουργού Εξωτερικών που έχει κινοποιήσει και ενόχλησε μερικούς από μας ότι ο όρος "αυτοκυβέρνηση" δεν θα εφαρμοσθεί στην πλήρη του μορφή στην Κύπρο και ότι αυτή (η Κύπρος) είναι ένα από τα εδάφη, σύμφωνα με τον χάρτη του Πότομακ και άλλες συμφωνίες, το οποίο ποτέ δεν μπορεί να αποκτήσει πλήρως αυτοκυβέρνηση με ανεξαρτησία και αυτοκυβέρνηση.

ΛΥΤΤΕΛΤΟΝ: Αποτελεί ένα απίθανο θέμα που μπορούμε να προβλέψουμε. Ποτέ δεν χρησιμοποίησα τον όρο "ουδέποτε" όπως και ο έντιμος φίλος μου (Χόπκινσον).

Ένα από τα πράγματα για τα οποία το έντιμο μέλος του Κόβεντρι εξανέστη ήταν το γεγονός ότι τώρα καταλείπουμε την Αίγυπτο. Είπε ότι υποστήριζε αυτό το βήμα στα τελευταία δύο χρόνια. Τότε θα ήταν καταστροφικό, αλλά τώρα με την Υδρογονοβόμβα και διάφορα άλλα όπλα που υπάρχουν έχουν εγερθεί άλλες διαφορετικές καταστάσεις. Εν τούτοις δεν ήταν γι' αυτό το θέμα, αλλά για το θέμα της αυτοκυβέρνησης.

Θα σκεφτόμουν ότι όλοι έχουμε συμφωνήσει ότι μέσα στα πλαίσια της ασφάλειας της Ανατολικής Μεσογείου που πρέπει να επικροτήσουν θα κάναμε κάθε προσπάθεια για να αναμίξουμε τον λαό της Κύπρου, όσο είναι δυνατό, στην ανάληψη της ευθύνης στην εκτέλεση των δικών του υποθέσεων. Από το **1948** η Κύπρος είχε ενώπιον της ένα σύνταγμα, το οποίο εάν μπορώ να χρησιμοποιήσω τη φράση, δεν το δέχθηκε. Είμαστε ως εκ τούτου δικαιολογημένοι να καθήσουμε και να μη κάμνουμε καμιά προσπάθεια στο να διευρύνουμε τη βάση του Συμβουλίου στην Κύπρο; Θα ήθελα να υπενθυμίσω στα έντιμα μέλη της αντιπολίτευσης, ότι το Σύνταγμα του **1948** περιλάμβανε αυτή την πρόταση: Είναι σκοπός της Κυβέρνησης της Αυτής Μεγαλειότητας ότι η έκταση της συζήτησης στη Νομοθετική εξουσία πρέπει να είναι περιορισμένη όσο το δυνατό. Το σύνταγμα πρέπει να προβλέπει ότι η Νομοθετική εξουσία δεν θα συζητεί το καθεστώς της Κύπρου εκτός της Βρετανικής Κοινοπολιτείας.

Θα ήταν ενδιαφέρον να γνωρίζουμε ποια είναι η επίσημη τακτική των εντίμων μελών της αντιπολίτευσης, ή κατά πόσον η επίσημη θέση τώρα είναι ότι πρέπει να ακολουθήσουμε την πολιτική που απηγγέλθη με τόση ένταση από το μέλος του Κόβεντρι και να δώσουμε την Κύπρο στην Ελλάδα εάν είναι το τελευταίο, το συντομότερο που θα δηλωθεί σαν το καλύτερο, είναι και το ευκολότερο για την Κυβέρνηση να το απορρίψει. Δύσκολα μπορώ να φαντασθώ ότι αυτό αποτελεί την επίσημη πολιτική του Εργατικού Κόμματος, αλλά είναι λιγότερο δύσκολο να γνωρίζουμε, λόγω των μεγάλων εισφορών που υπάρχουν μεταξύ των μελών της αντιπολιτεύσεως (μέλη: τι γίνεται με το κόμμα των Τόρηδων;). Βεβαίως αυτά τα πράγματα γίνονται, αλλά θα ήταν ενδιαφέρον να γνωρίζουμε ποια είναι η επίσημη τακτική του Εργατικού Κόμματος σ' αυτό το θέμα. Το σύνταγμα δεν αναλήφθηκε και μου φαίνεται ότι τα κοινότερα της κοινής λογικής που έχουμε τώρα είναι να προβούμε σε κάποια πρόοδο προς τη διεύρυνση της βάσης της διοίκησης.

Ενα άλλο θέμα που ήθελα να τονίσω στα έντιμα μέλη της αντιπολίτευσης είναι ότι το να αναμιχθούμε σε πράγματα όπως η ένωση, όταν δεν υπάρχει δημοκρατική βάση για τη δημιουργία δημοσίας γνώμης είναι πολύ επικίνδυνο, το τι θέλουμε να κάμουμε είναι να δώσουμε στην Κύπρο την πλήρη αυτοκυβέρνηση, λίγο, λίγο, όπως είναι ικανή να την εξασκήσει, αλλά πάντοτε στα πλαίσια της βρετανικής διακυβέρνησης, δεν μπορούμε τώρα για το καλό των κυπρίων και της ασφάλειας της ανατολικής Μεσογείου, να σκεφτούμε την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα.

Σε όλα τα βρετανικά αποικιακά εδάφη δεν παραδεχόμαστε το δικαίωμα οποιασδήποτε ξένης χώρας, έστω και φιλικής, να επεμβαίνει στην κυριαρχία του Βρετανικού στέμματος. Επιτρέψτε μου να το καταστήσω εντελώς σαφές, ότι αυτό αφορά τόσο την Κύπρο όσο και κάθε άλλο βρετανικό έδαφος. Θέλουμε να ανοικοδομήσουμε, ινστιτούτα

αυτοκυβέρνησης και αν δεν αναλάβουν το τρέχον σύνταγμα, όπως δεν το έχουμε κάνει και έλεγαν ψέματα στο τραπέζι για έξι χρόνια- πρέπει τώρα να διερευνήσουμε τη βάση της διοίκησης αναλαμβάνοντας οι ίδιοι δράση μόνοι μας. Εκείνο που δεν μπορεί να γίνει με συμφωνία πρέπει να γίνει με εκείνο που είναι γνωστόν σαν μονομερής ενέργεια. Δεν υπάρχει τίποτε το εξαναγκαστικό σ'αυτό. Είναι μια προσπάθεια να διερευνηθεί η αντιπροσώπευση των ελληνοφώνων και των τουρκοφώνων Κυπρίων στην εκτέλεση των δικών τους υποθέσεων. Η τακτική εκείνων που έχουν πει ότι θα πρέπει να το κάνουμε αυτό διά της παραχωρήσεως της Κύπρου σε μια ξένη δύναμη δεν έχει καμιά αξία.

Πρέπει να είμαστε υπομονετικοί σ' αυτά τα θέματα. Εκείνοι που ασχολούνται με αποικιακά θέματα γνωρίζουν ότι ένα από τα πλέον επικίνδυνα πράγματα είναι να προσπαθήσουμε να εφαρμόσουμε αμέσως εκείνο που χρειάστηκε χρόνια για να επεξεργασθεί.

Δεν μπορώ να φαντασθώ πλέον καταστροφική αψιμαχία για την Κύπρο από εκείνην που προβλέπει την παράδοση της σε μια ασταθή, εν τούτοις φιλική δύναμη. Θα σήμαινε υποδαυλισμόν της ανατολικής επάλξεως του NATO. Θα σήμαινε καταπίεση του επιπέδου ζωής του κάθε ενός στην Κύπρο. Πόσες φορές έχω ακούσει τα τελευταία χρόνια ότι το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνουμε είναι να αυξήσουμε το επίπεδο ζωής σ' αυτή ή εκείνη τη χώρα. Αυτή τους η πρόταση, να παραδώσουμε την Κύπρο σε μια άλλη δύναμη, θα είχε σαν συνέπεια τη μείωση του επιπέδου ζωής στην Κύπρο.

Ετσι, λόγω αυτών των αιτιών, φοβούμαι ότι δεν θα υπάρξει άλλη πολιτική από του να διακινδυνεύσουμε-υπομονετικά, ιδιαίτερα όταν η μια πλευρά δεν συμφωνά με όλα τα προτεινόμενα- να ανοικοδομήσουμε ινστιτούτα αυτοκυβέρνησης στην Κύπρο, ώστε ο λαός εκεί να μπορεί να αναλάβει αυξημένη υπευθυνότητα για τις δικές του υποθέσεις. Είναι πολύ βέβαιο ότι όταν αυτά τα ινστιτούτα ανοικοδομηθούν οι κύπριοι, που δεν συμφωνούν μαζί

μας, θα πάρουν μια πολύ διαφορετική άποψη των προτάσεων της ένωσης από εκείνες που μπορούν να το πάρουν η τώρα στην παρούσα ατμόσφαιρα είτε έχουν δημιουργηθεί από την εκκλησία και σε ορισμένο βαθμό από την προπαγάνδα ή όχι. Τότε επίσης ορισμένα μέλη της αντιπολίτευσης θα ντρέπονται για πολλά πράγματα που έχουν πει και τα οποία δεν μπορούν να κάμουν κανένα καλό στην παρούσα κατάσταση, αλλά είναι κατά κάποια άποψη μια περαιτέρω διέγερση μια προώθηση της εκστρατείας υπέρ της ένωσης.

ΓΚΡΙΦΦΙΘΣ: Ο υφυπουργός Εξωτερικών άρχισε την ομιλία του με προσωπικούς υπαινιγμούς εναντίον μας με όσα έχουμε συγκεντρώσει από πληροφορίες του Τύπου, ότι αυτή θα είναι η τελευταία εμφάνιση του ενώπιον του Σώματος. Τα τελευταία τρία χρόνια έχουμε ανταλλάξει αψιμαχίες μαζί του τόσο συχνά, όσο οποιοδήποτε άλλο μέλος αυτής της Βουλής. Δεν το έχω κάμει αυτό για προσωπικούς λόγους, αλλά διότι διαφωνούσα με την πολιτική του. Τώρα που φεύγει και διακόπτεται η μάχη, θα ήθελα να πω: Δεν πειράζει, αυτό έχει τελειώσει, του εύχομαι κάθε επιτυχία.

Η συζήτηση προκλήθηκε λόγω της δήλωσης που έχει κάμει ο υφυπουργός Εξωτερικών επί Αποικιακών θεμάτων. Ελπίζω ότι ο υφυπουργός θα επέμβει στη συζήτηση και πάλι, διότι ούτε εκείνος, ούτε ο υφυπουργός Εξωτερικών, έχουν ξεκαθαρίσει ορισμένα θέματα που έχουν προκληθεί από τις ερωτήσεις που του τέθηκαν σήμερα. Ο υφυπουργός Εξωτερικών επί Αποικιακών θεμάτων είπε ότι προτάθηκε να τεθεί σε λειτουργία νέο Σύνταγμα. Δεν έδωσε όμως λεπτομέρειες του, αλλά έθεσε αυτή τη βάση γι' αυτό, ότι θα υπάρξει νομοθεσία και ότι στο Νομοθετικό Σώμα θα υπάρχει μια επίσημη πλειοψηφία και μια ανεπίσημη μειονότητα, που σημαίνει ότι οι εκλεγμένοι θα αποτελούν την μειονότητα.

Στο Σύνταγμα που προσφέρθηκε στην Κύπρο προηγουμένως και το οποίο έγινε αναφορά, το αντίθετο ήταν η θέση. Θα υπήρχε μια εκλεγμένη πλειοψηφία. Θα ρωτήσω τον υφυπουργό, εφόσον η

Κυβέρνηση αισθάνεται τώρα ότι πρέπει να γίνει μια νέα προσφορά στην Κύπρο, για να ενθαρρύνει συνταγματική πρόοδο, γιατί η Κυβέρνηση έχει κάμει αλλαγή στο υλικό και στη σημασία αυτού; Ο υφυπουργός Εξωτερικών δεν μας είπε, και ελπίζω να επέμβει αργότερα και να μας πει.

Η επόμενη ερώτηση είναι πότε προτείνεται ότι αυτές οι αλλαγές θα τεθούν σε εφαρμογή; Ρώτησα τον υφυπουργό Εξωτερικών για Αποικιακές Υποθέσεις ή τον υφυπουργό Εξωτερικών ή τον Πρωθυπουργό να επιβεβαιώσει ότι κανέναν αμετάκλητο βήμα δεν θα ληφθεί πριν το Σώμα επαναλάβει τις εργασίες του τον Οκτώβρη και να έχει την ευκαιρία πλήρους συζήτησης του θέματος.

ΛΥΤΤΕΛΤΟΝ: Ισως ο έντιμος κύριος να το πάρει από μένα ότι βεβαίως δίνουμε μια τέτοια διαβεβαίωση. Μια αρχή πρέπει να γίνει και το πρώτο πράγμα είναι όπως ο Κυβερνήτης έχει ευρείες ευκαιρίες να συζητήσει αυτές τις προτάσεις με τα πολιτικά κόμματα θα πάρει ορισμένο χρόνο".

